

tonin teoksiin viittaavat ainoastaan Koskeniemi ja Sterling.

Kun suunnataan kirja niille, jotka on tarkoitus houkutelua lukemaan ja tutkimaan Filonia, tulisi mielestäni ottaa huomioon erityisesti kaksi suurta haastetta: Filonin tuotannon suuri volyyymi (Vanhan testamentin luokkaa) sekä hänen allegoroidensa monimutkaisuus. Näiden seikkojen aiheuttamaa luonnollista kynnysvaikutusta lievittävät Filonin tuotannon selkeä esittely ja looginen jaottelu sekä hänen eksegeettisen menetelmänsä ja teostensa rakenteen analysoinnista saadut tulokset. Valitettavasti nämä lähes puuttuvat teoksesta. Artikkelien välillä on vain muutama ristiinviittaus, vaikka niissä käsitellään osittain aivan samoja kysymyksiä. Asiahakemisto lievittäisi tätä ongelmaa ja olisi muutenkin hyvin suotava; sen puuttuminen on erittäin valitettavaa.

En ole aivan varma, soveltuuko kirja opiskelijoille johdatukseksi Filonin maailmaan. Näin lyhyessä arviossa on kuitenkin mahdotonta tehdä kirjalle täyttä oikeutta, ja kehotankin jokaista Filonista kiinnostunutta ilman muuta tarttumaan teokseen ja katsomaan, mitä sillä on annettavana juuri hänelle.

SAMI YLI-KARJANMAA
TEOL, TRI, LAUKAA

ASKO SAHLBERG Herodes. Helsinki: WSOY 2013. 680 s.

”Kansa ei tule antamaan minulle koskaan anteeksi sitä, että annoin tappaa suuren profeetan. Eikä minua tulla muistamaan mistään muusta. Kaikki hyvät tekoni unohdetaan ja minut tullaan tuntemaan murhamiehenä niin kuin isäni.” Näin valittaa tunnontuskissaan neljännen suurluokan Herodes Antipas Asko Sahlbergin romaanissa *Herodes*.

Hän on juuri teloituttanut Johannes Kastajan.

Sahlbergin lähes 700-sivuisen romaanin päähenkilö on Raamatun kirjoista ja muista historian lähteistä tuttu Herodes Antipas, Herodes Suuren poika, joka hallitsi Galileaa ja Pereaa ajanlaskumme neljänä ensimmäisenä vuosikymmenenä. Romaanissa kerrotaan Herodeksen elämäntarina, joka pääpiirteissään seuraa historian tuntemaan Herodeksen elämää. Myös monet muut kirjan hahmot ovat historiallisia henkilöitä. Tapahtumien pääkohdat eivät siis ole kovin yllätyksellisiä historiaa tuntevalle lukijalle. Sahlberg onnistuu kuitenkin yllättämään lukijan useaan kertaan muun muassa persoonallisten sivuhenkilöiden avulla ja pienillä lisäyksillä tuttuun tarinaan.

Kertoja on päähenkilö Herodes, joka viettää elämänsä viime hetkiä maanpaossa Galliassa ja muistelee elämäänsä lapsuudesta vanhuuteen. Hän vie lukijansa mukanaan valtataisteluihin, Rooman viemäriverkostoon, Johannes Kastajan seuraajien leiriin, Golgatalle ristin juurelle ja keisareiden palatseihin. Nykyhetken ja menneisyyden tapahtumien vuorottelu luo kertomukseen mielenkiintoista jännitettä. Juonta on useista aikatasoista huolimatta helppo seurata. Kirjan keskivaiheilla toisen näkökulman tarinaan tuovat Herodeksen palvelijan Joosafatin muistelmat.

Sahlbergin Herodes Antipas eroaa historiallisesta esikuvastaan. Hän on toisaalta äkkipikainen tappaja, toisaalta paikoin jopa sympatiaa herättävä valtansa ja heikkouksiensa vanki, joka antaa almuja köyhille, säälii tuomittavaksi tuotua Jeesusta ja katuu pahoja tekojaan. Hän pyrkii toimimaan harkitusti ja oikeudenmukaisesti, mutta harhautuu usein väärin päätöksiin. Herodeksen suku on tunnettu julmuudestaan sekä lasten ja vaimojen surmista. Herodes Antipa on isä Herodes Suuri on Matteuksen evankeliumista tuttu lastentappaja. Romaanin Herodes Antipas tunnistaa isänsä julmuuden,

mutta lopulta hänestä itsestäänkin tulee lapsenmurhaaja.

Romaani alkaa epäonnella. Ruhinas Herodeksen palatsin viljassa on matoja, ja joku myrkyttää hänen lähimpiä palvelijoitaan. Herää kysymys, onko vihollinen joku naapurivaltakuntien ruhtinaista vai joku lähimmäistä. Epäonni ja vallantavoittelijat saavat Herodeksen pohtimaan valtaa, sen merkitystä ja seurauksia. Seuraavissa luvuissa teemaa käsitellään pitkään ja melko yllätyksettömällä tavalla. Onko valta hyvä vai paha asia? Ehkäpä olisi ollut parempi syntyä aasikuskiksi? Herodes suhtautuu valtaan ristiriitaisesti. Välillä hän käyttää sitä julmasti ja yksinvaltaisesti vaatien samalla kunnioitusta alamaisiltaan, välillä taas valta tuntuu vain ikävältä, perityltä taakalta.

Alkukangertelun jälkeen kerronta tempaisee lukijan mukaansa, ja juoneen punoutuu lisää teemoja. Herodeksen tarina on vallan lisäksi tarina kohtalosta, virheistä ja petoksesta, mutta myös ystävydestä ja uskollisuudesta. Kirjan toisella puolikkaalla lukija huomaa toivovansa, että sivuja olisi vieläkin enemmän, jotta voisi sukeltaa syvemmälle Herodes Antipa mielenmaisemaan ja tutustua vielä paremmin kirjan värikkäisiin henkilö- hahmoihin. Sahlbergin kieli on kaunista ja rikasta. Erityisen nautittavaa se on dialogeissa.

Takakannessa ja kansiliepeessä tuodaan vahvasti esille Johannes Kastajan kohtalo yhtenä kirjan keskeisimmistä teemoista. Nopeasti käy selväksi, että Johanneksen kohtalo vaivaa Herodesta; hän esimerkiksi luulee näkevänsä kuolleen saarnaajan kasvot toisella tuomitulla. Kestää kuitenkin pitkään, ennen kuin asiaan mennään vihjailuja syvemmin. Viivyttely saa lukijan lähes pakahtumaan odotuksesta: joko kohta selviää, mitä Johanneksen viime hetkilä tapahtui? Valitettavasti Johanneksen kohtalon sinetöivät tapahtumat kerrotaan lopulta yllättävän lakonisesti ja lyhyesti. Johanneksen mes-tausen motiivi on kuitenkin mielenkiintoinen ja yllättävä.

Myös Jeesuksen elämä sivuaa Herodeksen elämää. Pääsiäisenä Herodes kieltäytyy tuomitsemasta tätä ja keskustelee ristillä riippuvan Jeesuksen kanssa. Jeesus ja hänen kohdalonsa eivät kuitenkaan tee Herodekseen Johanneksen kaltaista vaikutusta. Myöhemmin Herodes tapaa Jeesuksen seuraajia monta kertaa, ja toteaa heidät vaarattomiksi väärän profeetan seuraajiksi. Hän jopa tuntee jonkinlaista sympatiaa heitä kohtaan.

Kirjan tärkeimpiä henkilöitä Herodeksen lisäksi ovat lähimmät palvelijat, vaimo Herodias, Johannes Kastaja, Jeesus, Rooman keisarit, eräät alkuseurakunnan jäsenet ja maaherra Pontius Pilatus. Jeesus ja Pontius Pilatus kuvataan melko yksiulotteisesti, mutta esimerkiksi Joosafatin, kavalan Herodiaan ja pähkähullun keisari Caligulan kuvaukset ovat kirjan parasta antia. Joosafat, entinen orja ja Herodeksen lähin ystävä, tuntee ruhtinaansa paremmin kuin kukaan muu ja on tälle aina uskollinen. Herodias taas on itsekäs, kiero ja vallanhimoinen. Herodes tuntee vaimonsa viekkaan luonteen, mutta kokee silti tämän kanssa kumppanuutta, joka kantaa jopa suuren petturuuden yli.

Sahlberg on onnistunut punomaan tarinaansa sopivassa suhteessa tarkkaa historiankuvausta, jännitystä, kielellistä ilottelua ja mielenkiintoisia henkilöihahmoja. Sahlberg käyttää taitelijan vapautta ja tarjoaa lukijan mieltä kutkuttavia motiiveja tutuille tapahtumille; Herodes antaa Jeesukselle viittansa säälistä, yllyttää juopuneen Salomen tanssiin häpäistäkseen tämän ja mestauttaa Johannes Kastajan kostaakseen Salomen ilkeyden.

Teos sopii monentyypisille lukijoille. Se on itsessään eheä kokonaisuus, joka ei vaadi historian tai teologian tuntemusta, mutta toisaalta se maalaa historiantuntijalle kauniin kuvan aikakaudestaan. Lukija pääsee tapaamaan tutut henkilöt uudessa valossa.

Sahlbergin *Herodes* kertoo valasta ja katumuksesta. Tai sitten sen

voi todeta olevan historiallinen romaani. Nämä arviot pitävät paikkaansa, ja ne on helppo lausua, koska teos on kaikkea edellä mainittua niin selvästi. Romaani on myös kirja uskosta, Sahlbergin luoman Herodes Antipaan uskosta. Jumalat ja usko kiehtovat ruhtinas Herodesta. Hän ei usko, että juutalaisten Herra on ainoa oikea jumala. Hän kuuntelee Johannesta ja Jeesusta sekä Jeesuksen seuraajia, eikä oikein usko heidänkään sanomaansa. Hän tarkastelee roomalaisten jumalia. Galliassa maanpaossa, tarinansa kerrottuaan, Herodes kokee saaneensa rauhan. Hän tietää loppunsa lähestyvän. Hän on käynyt läpi pahoja tekojaan ja antanut anteeksi sekä itselleen että niille, joita kohtaan hän on kantanut kaunaa. Kirjan viimeiset sivut vilisevät viittauksia kristinuskoon; viimeinen viinitilkka maistuu Herodeksen suussa vereltä. Herodes ei kuitenkaan ehkä löydä omaa uskoaan, mutta on kuolemaan hetkellä levollinen ja peloton, sillä ”jopa jumalat kuolevat”.

ANNALEENA SEVILLANO
TEOL. MAIST., FIL.YO, HELSINKI

LAURI THURÉN
**Parables Unplugged:
Reading the Lukan
Parables in Their Rhetorical
Context. Minneapolis:
Fortress Press 2014. 421 s.**

LAURI THURÉN
**Kameli neulansilmästä:
Jeesuksen vertaukset
puhutaalta pöydältä. Helsinki:
Kirjapaja 2015. 251 s.**

Professori Lauri Thurén tutkii kahdessa kirjassaan Jeesuksen keskeisiä vertauksia Luukkaan evankeliumissa. Vaikka teokset perustuvat samaan materiaaliin, niiden erot ovat selkeät. Suomenkielinen kirja on kir-

joitettu laajemmalle yleisölle ja siinä käsitellään useampia vertauksia. Jeesuksen pidemmät vertaukset käydään tarkasti läpi luvuissa 2–8 ja lyhyemmät vertaukset esitellään tiiviisti luvussa 9. *Parables Unplugged* -teoksessa Thurén keskittyy ainoastaan neljän laajemman vertauksen tulkintaan, muuten hän analysoi Luukkaan vertauksia kokonaisuutena. Thurénin määritelmän mukaan ”vertaus on ei-historiallinen ja kuvaannollinen kertomus tai kerronnallinen sanonta, joka vetoaa yleisöön” (*Kameli neulansilmästä*, s. 27).

Thurén kritisoi aikaisempia vertauksista tehtyjä tulkintoja. Hengelliset tulkinnat ovat nähneet vertausten edustavan syvällistä teologiaa, ja vertauksia on tulkittu allegorioina. Tieteelliset selitykset puolestaan ovat keskittyneet evankeliumien vertailuun tai historiallisen taustatiedon esittelyyn. Thurénin mukaan tällaiset taustatiedot ovat useimmiten turhia, sillä evankeliumien vertaukset ovat sellaisinaan yhtä ymmärrettäviä kuin prinsessasadut nykylapsille. Thurén lähestyykin vertauksia kirjallisuustieteen metodein. Hän pyrkii kunnioittamaan tekstiä sellaisenaan tekemättä siihen poistoja, muokkauksia tai täydennyksiä. Esimerkiksi vertauksessa kadonneesta lampaasta ei mainita paimenta, joten tällaista lisäystä ei tekstiin tulisi tehdä. Thurén ei myöskään vertaile evankeliumien välisiä eroja, sillä hyväksyessään lähteidensä tekstin omaan kertomukseensa, koko tekstistä on tullut Luukkaan omaa sanaa. Thurén mainitsee lukijan merkityksen tekstin tulkinnalle, mutta painottaa, ettei lukijan tekstille antama selitys saa olla ristiriidassa tekstin itsensä kanssa. Thurén painottaa myös kehyskertomuksen merkitystä vertauksen tulkinnalle: vertauksen on oltava ymmärrettävä tekstiyhteydessään.

Kirjallisen lähestymistavan lisäksi Thurén tarkastelee vertausten retoriikkaa. Tutkimuksen kohteena ei siis ole pelkästään se, mitä vertauksissa sanotaan, vaan myös miksi jotain